

Українка НА ОСМАНСЬКОМУ ТРОНІ

У турецькому Стамбулі є чимало храмів. На одному з семи пагорбів давнього міста стоїть велична мечеть¹ Сулейманіє. Її майже 500 років тому побудував десятий султан Османської імперії² Сулейман Пишний³. Здала приковує вона погляд великими банями, над якими височіють верхівки золочених мінаретів. Із них служителі мечеті — муедзини гучним співом закликають вірян на молитву.

У дворі цього пишного храму причаїлися дві гробниці. Коло них завжди людно. Турки приходять сюди, щоб помолитися на могилах султана Сулеймана та його дружини. Вона стала матір'ю наступного правителя — Селіма Рудого і була щедрою й милосердною султаною. Багато грошей виділяла

¹ Панівною релігією в Османській імперії був іслам. Прихильників ісламу називають мусульманами. Християни моляться у церквах, а мусульмани — в мечетях. Більшість християн на молитву закликає дзвін на дзвіниці, а мусульман — спів муедзинів із балконів високих вежок — мінаретів. Священною книгою в християнстві є Біблія, а в ісламі — Коран. В ісламі визнаються біблійні пророки зі Старого Заповіту: Адам, Нух (Ной), Ібрагім (Авраам), Муса (Мойсей), Лут (Лот), Айюб (Йов), Харун (Арон), Дауд (Давид), Сулейман (Соломон), Ільяс (Ілля), Ісхак (Ісаак), Якуб (Яків), Юнус (Іона) та ін. Серед ісламських пророків є також персонажі Нового Заповіту — Закарія (Захарія), Ях'я (Іван Хреститель), Іса (Ісус Христос). У Корані є й винятково мусульманські пророки: Саліх, Худ, Шуайб. Магомет в ісламі — останній посланець і пророк Бога (Аллага).

² Османська імперія існувала шість століть до утворення 1922 року держави Туреччина (Турецької республіки). Правителями Османської імперії були султани. У сучасній Туреччині головою держави є президент. Османи — це предки сучасних турків.

³ За величність і могутність правління, а також потяг до прекрасного — мистецтва й поезії султана Сулеймана в Європі називали Пишним (Magnificent). У Туреччині його за впорядкування законів величають султаном Сулейманом Законодавцем (Кануні).

на зведення храмів, їдалень для нужденних, шкіл, лікарень і лазень. В історії за цією жінкою закріпилося незвичне ім'я — Гюррем, тобто «весела», «усміхнена». Адже вона яскравою вродою і милою усмішкою підкорила серце наймогутнішого правителя Османської імперії — султана Сулеймана.

Українці її знають як Роксолану¹ родом із галицького містечка Рогатин, яке 500 років тому входило до складу Польського королівства. Нині воно розташоване в Івано-Франківській області України.

Мешканці Рогатина пишаються Роксоланою і на центральній площі встановили їй пам'ятник. Адже її доля була схожа на казку.

Епогад про викрадення з Рогатина

Одного літнього дня у далекому 1514 році² рудоволоса дівчинка бігла бережком річки Гнила Липа, що огинає Рогатин. Вона квапилася додому з церкви Святого Духа, де правив службу її батько-священник. Адже на неї вдома чекали книжки. Дівчинка обожнювала читати й мріяти про далекі подорожі та мандри.

Раптом із вулиць міста почувся лемент жінок і церковний дзвін, який попереджав про лихо.

¹ Історія не зберегла справжнього імені цієї жінки, яке дали їй при хрещенні. Настею та Олександрою Лісовською її називали українські та польські письменники XIX століття. Роксоланою ж цю султану нарекли європейські послы, які 500 років тому були в Стамбулі. Так тоді називали вихідців з українських земель у складі Польського королівства.

² Невідома точна дата народження Роксолани. Вважають, що вона була на 11 років молодша за султана Сулеймана. Він прийшов у світ 6 листопада 1494 року. Тож Роксолана могла народитися наприкінці 1505 — на початку 1506 року.

— Щось трапилося, — зрозуміла мала і чимдуж понеслася додому.

Неподалік помітила вершника в чорному вбранні з вузькими темними очима.

«У місті татари!», — забриніло в думках наляканої дівчинки.

Вона намагалася сховатися у високій сухій траві, щоб не потрапляти чужинцям на очі. Але не встигла. У її руді коси увіп'ялася чиясь міцна рука. Дівчинка закричала від болю й почала відчайдушно пручатися. Та це не допомогло. Кремезний вершник схопив її і потягнув до себе. Перекинув через круп коня і помчав.

За ним неслися швидко, як вітер, вузькооки вершники із такою ж здобиччю. А над містечком здійнявся чорний дим від спалених чужинцями будинків.

Полон у Кримського хана

Потім були сльози й туга за рідними в чужому краю — Кримському ханстві¹, куди татари привезли схоплену в Рогатині рудокосу дівчинку. Вона одразу ж привернула увагу їхнього правителя, старого хана Менглі Герая. Він наказав усім дбати про полонянку, гарно одягати її і годувати. А ще — навчати основам ісламу та східним співам і танцям. Уже тоді хан намітив подарувати руденьку українку могутньому правителеві — османському султану.

За кілька років перебування в ханському палаці маленька налякана полонянка перетворилася на витончену красуню. Довге й пишне руде

¹ Кримські татари населяли Кримське ханство, на чолі якого був хан. Він вважався підданим султана Османської імперії. Тому часто надсилав йому на допомогу військо та подарунки — зазвичай, полонянок. Адже кримські татари 500 років тому промишляли людоловством на українських та польських теренах.

волосся та великі блакитні очі на світлому обличчі виділяли її серед інших невольниць кримського хана. До того ж, вона вміла вправно вишивати і гарно співати.

Невдовзі до ханського палацу надійшла зі Стамбула звістка про сходження на трон нового султана, 26-річного Сулеймана. Тоді ж йому морем відправили вітального листа з подарунком — рудокосою юнкою родом із Рогатина. Так вона потрапила до султанського гарему¹. Невдовзі її вподобав молодий і привабливий султан Сулейман, який славився своєю мужністю та щедрістю до жінок. Він закохався до нестями в рудоволосу красуню з чарівною усмішкою на устах. Відтак вона стала частиною його величного життя та правління.

¹ У перекладі з арабської мови слово «гарем» означає «заборонений». Адже до гарему султана, де мешкали його жінки — мати, сестри та улюблениці, не впускали сторонніх чоловіків. Туди міг заходити лише султан і його родичі.

Зміст

Українка на османському троні	5
Спогад про викрадення з Рогатина	6
Полон у Кримського хана	8
Лист польського короля	10
Розкішне весілля	12
Вишиті подарунки	15
Щасливе воз'єднання подружжя	17
Хитрі поради дружини	19
Мечеть у «місті жінок»	22
Зустріч Дмитра Вишневецького з султаном	25
Докори Джигангіра	28
Пропозиція Мігрімаг	31
Змова Мустафи	34
Проголошення війни	36
Недобрі передчуття	39
Несподівана поява зятя	40
Утрата сина	43
Утеча Вишневецького	46
Мирна угода з Іраном	47
Повернення султана	50

Витівки Баязида	52
Прощення батька	55
Новосілля	58
Турбота про підданих	62
Відповідь сестрі шаха Тагмаса	64
Напучення матері	67
Застереження Мігрімаг	70
Хвороба Гюррем	72
Відкриття мечеті Сулейманіє	75
Спогади Гюльфем	77
Гробниця для дружини	80
Останнє попередження	83
Поразка Баязида	85
Наказ на страту Вишневецького	87
Смерть у поході	89
Новий султан	91
Знак із небес	93
<i>Пам'ятні місця Гюррем у Стамбулі</i>	96
<i>Важливі дати</i>	101
<i>Бібліографія</i>	103